

OTÁZKY A ODPOVĚDI

POLITICKÉ PROCESY PROBÍHAJÍCÍ V KOMUNISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU V 50. LETECH 20. STOLETÍ

1. Co vše bylo v 50. letech v komunistickém Československu považováno za protistátní činnost? Za co byli lidé vězněni?

Komunistická strana Československa (KSČ) začala od února roku 1948 budovat společensko-ekonomický řád, který spočíval ve vládě jedné strany a jejího aparátu s vysokou **koncentrací moci v rukou stranického vedení**. Nově nastolený režim inicioval schválení zákonů, které měly za úkol ochránit nově budovaný politický systém, a na jejich základě zahájil **teror proti vlastním obyvatelům**.

Politické procesy se dotkly **všech věkových i sociálních skupin obyvatelstva**. Někteří odsouzení se skutečně rozhodli proti komunismu bojovat a pro svou činnost získali i podporu západních zpravodajských služeb. Mnoho lidí se však ocitlo ve vězení pouze pro svou příslušnost ke skupinám, které byly označeny za „**třídního nepřítele**“. Jednotlivé procesy byly součástí komplexnějších opatření, která měla vést k perzekuci celých skupin obyvatel. KSČ si uvědomovala, že systematický odboj nelze vést bez politického programu, a proto se zaměřila na **perzekuci příslušníků politických stran**, které byly do února 1948 členy Národní fronty. Další vlna procesů proběhla s **příslušníky armády** – od nejvyšších vojenských velitelů až po jednotlivé jednotky –, s cílem přeměnit armádu na nástroj a oporu totalitního režimu. V souvislosti s **likvidací soukromého sektoru a kolektivizací venkova** byli perzekuováni živnostníci a sedláci, hromadné pronásledování postihlo **představitel církve i členy zájmových organizací**, jako byly Sokol nebo Junák, a mnohé další.

2. Kolik politických procesů v době komunismu proběhlo a kolik lidí bylo odsouzeno?

Politické procesy patřily k průvodním rysům komunistického režimu po celé období jeho trvání. Zmapováním komplexního rozsahu perzekuce se stále zabývají historikové. **Zjištění přesného počtu odsouzených je komplikované**, protože komunistický režim odsoudil řadu lidí za tzv. protistátní i kriminální trestné činy a v některých případech je dnes pro-

blematické posoudit, co byl tzv. politický přečin a co již kriminální.

Nejvíce politických procesů proběhlo v počátečním období komunistického režimu, tedy v **letech 1948–1954**, kdy byla odsouzena větší část více než 250 000 lidí, kterých se po roce 1989 týkala rehabilitace. Další procesy probíhaly v 60., 70. a 80. letech. Komunistický režim má na svědomí kromě tisíců vězňů i **248 popravených**.

Další skupina obyvatel byla **perzekuována bez soudu** – s cílem izolovat nepohodlné či režimu nebezpečné občany byly zřízeny tábory nucených prací, kam bylo pouze na základě politického rozhodnutí posláno až na dva roky více než 20 000 lidí. Podobným způsobem perzekuce bylo zařazení k Pomocným technickým praporům (PTP), a to v rámci povinné vojenské služby či vojenského cvičení. Prošlo jimi více než 22 000 lidí.

Komunistický režim měl však obětí mnohem více: obecně se uvádí, že v Československu byly **různým způsobem** (od soudních rozsudků, zařazení do táborů nucených prací přes propuštění z práce až po vyloučení ze školy atd.) **postiženy až dva miliony osob**. Více než 170 000 občanů uprchlo nebo bylo vyhnáno ze země.

3. Jakým způsobem byly procesy zinscenované? Měli obžalovaní možnost obhajoby?

Cílem politických procesů bylo stabilizovat nastupující moc KSČ, zlikvidovat odpůrce režimu (skutečné nebo případné budoucí), vytvořit mezi obyvateli atmosféru strachu a vyvolat pocity ohrožení vnitřními či zahraničními nepřáteli.

Pro politické procesy je příznačné, že jejich **průběh výrazným způsobem ovlivňovali politici** na všech úrovních státu a že při jejich projednávání úzce spolupracovaly orgány KSČ, Státní bezpečnosti, orgány lidové správy a zástupci prokuratury a soudů.

Orgány KSČ **navrhovaly a schvalovaly výši trestů pro obviněné** (o výši trestů se někdy rozhodvalo dokonce před započítáním vlastního soudního přelíčení), konzultovaly výběr soudců, prokurátorů i obhájců. KSČ řídila i **dopad průběhu procesů na celou veřejnost** – v médiích, která byla podrobena cenzuře, organizovala **kampaně** proti tzv. vlastizrádcům, špiónům a vrahům.

Důležitou roli při přípravě politických procesů hrála **Státní bezpečnost**, která **vyhledávala pode-**

zřelé, sledovala je, zatýkala, vyšetřovala, vyráběla falešné důkazy proti vyšetřovaným a pomocí fyzického a psychického násilí je nutila přiznat se k tomu, co nespáchali. Po sovětském vzoru vytvářela výslechové protokoly, které se obžalovaní učili nazpaměť a vypovídali podle nich u soudu. Při posuzování viny se **nevycházelo ze zjištěných skutečností a prokázaných skutků,** ale často jen z úvah a dedukcí, na základě směrnic politického vedení.

Po únoru 1948 proběhla čistka uvnitř soudcovského aparátu, přičemž při výběru soudců byl kladen důraz na věrnost KSČ a lidovědemokratickému zřízení. Obžalovaní měli právo na obhájce, nemohli si ho ale sami vybrat. Přidělení **obhájci se většinou ztotožňovali s obžalobou. Justice se více méně stala vykonavatelem příkazů a rozhodnutí politických orgánů** a poskytovala jim zdání legality a odbornosti.

4. Kdy vyšla najevo pravda o politických procesech? Byli bývalí političtí vězni rehabilitováni a odškodněni?

Oficiální zprávy o „porušování socialistické zákonitosti“ se na veřejnost dostávaly **od poloviny 50. let.** Až na výjimky se ovšem jednalo o **případy bývalých členů KSČ,** kteří se stali obětí vnitrostranických čistek. Jejich rehabilitací se postupně, od poloviny 50. let do začátku 70. let, zabývalo několik komisí. **O rehabilitaci nekomunistických politických vězňů** se ve větším rozsahu poprvé začalo jednat teprve **v roce 1968,** kdy byl přijat zákon o soudní rehabilitaci. Zákon byl prvním pokusem o nápravu represí a zločinnosti uplynulých dvou desetiletí; s nástupem tzv. normalizace byl však v roce 1970 novelizován a rehabilitace byly omezeny. V omezeném rozsahu pak probíhaly přibližně do poloviny 70. let. Celkem bylo do té doby plně rehabilitováno asi 1500 osob.

O plošné rehabilitaci a odškodnění politických vězňů bylo možné uvažovat až **po roce 1989.** Soudní rehabilitace byla provedena na základě zákona č. 119/1990 Sb. a následujících předpisů. Zároveň byly zahájeny rehabilitace těch lidí, kteří byli perzekuováni mimosoudní cestou (např. v táborech nucených prací). Jen **do konce roku 1992** bylo podle zákona č. 119/1990 Sb. rehabilitováno **258 618 osob,** dalších 4819 obdrželo rehabilitační výnos od vojenských soudů. Postupně byly prosazeny také zákony řešící restituce (navrácení) majetku a finanční odškodnění politických vězňů i jejich rodin.

5. Byl za nespravedlivé soudy a věznění někdo potrestán?

Odhalováním a vyšetřováním případů protiprávnosti komunistického režimu se zabývá **Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR.** Na jeho webových stránkách je k dispozici statistika případů a osob, které byly od roku 1989 pravomocně odsouzeny.

Do června 2011 bylo **stíháno celkem 200 lidí. K nepodmíněnému odnětí svobody** bylo odsouzeno celkem **9 osob;** mezi nimi např. Ladislav Mácha, vyšetřovatel faráře Josefa Toufara, nebo Vladimír Zavadilík, jeden z vyšetřovatelů StB v Uherském Hradišti. Oba byli odsouzení za násilí, kterého se dopouštěli během vyšetřování v 50. letech. K dalším patřil například Karel Hoffmann, který nařídil při okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 vypnutí rozhlasových vysílačů. Z různých důvodů (např. zdravotních, procesních a právních) ovšem nikdo z odsouzených za mřížemi nestrávil příliš času. Někteří z dalších odsouzených jsou spojeni s tzv. akcí Asanace, v rámci níž nutila StB na konci 70. a v 80. letech signatáře Charty 77 vystěhovat se z Československa.

V březnu 2009 do vězení nastoupila **Ludmila Brožová-Polednová,** která byla odsouzena k šesti letům nepodmíněně za podíl na justiční vraždě Milady Horákové. V prosinci 2010 jí však prezident republiky Václav Klaus udělil milost. Důvodem byl vysoký věk a špatný zdravotní stav odsouzené.

V dalších celkem **26 případech byly uděleny podmíněné tresty** – většinou se opět jedná o trestné činy spáchané v 70. a 80. letech minulého století (akce Asanace, střelba na hranicích). U dalších případů bylo rozhodnuto o zastavení stíhání z důvodů promlčení, špatného zdravotního stavu či smrti stíhané osoby, amnestií prezidenta, případně byli stíhání zproštěni obžaloby.

Je možné říct, že **osoby z nejvyššího mocenského aparátu,** odpovědné za celý zločinný systém, **odsouzeny nikdy nebyly.** Zároveň je důležité upozornit, že všichni, kdo byli v této souvislosti po roce 1989 stíháni, jsou stíháni podle zákonů platných v době spáchání trestného činu.

6. Proč v případě politických procesů probíhajících v 50. letech v Československu nezasáhly mezinárodní organizace?

V roce 1945 vznikla Organizace spojených národů. **OSN však neměla pravomoc** aktivně do vnitřních záležitostí žádného státu zasáhnout.

Do vnitřního vývoje v ČSR nezasáhl ani žádný z demokratických států. **Politické procesy** v 50. letech probíhaly **v době počátku studené války**, přičemž ČSR spadala do sféry vlivu Sovětského svazu, tedy do tzv. východního bloku. Politická opozice v Československu po únoru 1948 věřila, že brzy vypukne vojenský konflikt mezi USA a Sovětským svazem a že mocenské uspořádání Evropy se změní. K tomu ovšem nedošlo; po smrti Stalina v roce 1953 se politická situace stabilizovala, bipolární rozdělení zůstalo zachováno a oba **bloky se uzavřely vlivům zvenčí**. Představitelé demokratických zemí tzv. západního bloku byli procesy zděšeni, ale nevyužili ani např. možnosti ignorovat ČSR na diplomatické úrovni nebo uvalit na ni ekonomické sankce (po odsouzení Milady Horákové hrozily sankcemi vůči ČSR pouze některé severské státy). Pokud došly ze západního světa do Československa žádosti o milost, jednalo se pouze o aktivity známých osobností či občanských organizací, ne však o aktivity představitelů státních mocí.

MILADA HORÁKOVÁ

1. Chtěla Milada Horáková bojovat s komunistickou diktaturou? Měla v tomto směru nějaké konkrétní plány?

Milada Horáková nesouhlasila s komunistickým převratem v Československu. S jednou totalitou již měla své zkušenosti – v době nacistické okupace byla vězněna v Terezíně a dalších věznicích. Na protest proti porušování principů demokracie se 10. března 1948, v den smrti Jana Masaryka, vzdala poslaneckého mandátu. Protestovala proti rozpuštění národně socialistické strany, jejíž byla dlouhá léta významnou členkou, a proti jejímu přetvoření v Československou stranu socialistickou, která byla již plně pod kontrolou KSČ. Udržovala styk s národními socialisty, kteří odmítli do této nové strany vstoupit, a navázala kontakt s bývalými čelnými představiteli národně socialistické strany, jimž se podařilo odejít do exilu – např. s Petrem Zenklem a Hubertem Ripkou. Jim zaslala informace o situaci v Československu, neboť zprávy československých médií již podléhaly přísné komunistické cenzuře a nebyly objektivní. Pomáhala udržovat činnost národně socialistické strany v ilegality, aby byla připravena opět normálně fungovat poté, co dojde k pádu komunistického režimu. Stejně jako mnozí další Milada Horáková věřila, že komunistický režim brzy skončí v důsledku konfliktu mezi Západem a Východem.

2. Z čeho byla Milada Horáková obviněna? Proč se právě ona stala hlavní obžalovanou v celém procesu?

Milada Horáková byla obviněna a odsouzena za zločiny velezrady a vyvědačství podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

V září 1948 se na faře ve Vinoři (dnes součást Prahy) sešlo několik představitelů předúnorových politických stran – národních socialistů, sociálních demokratů a lidovců – a diskutovali o situaci v Československu. Schůzky se účastnila i Milada Horáková. K žádné další schůzce již nedošlo, přesto z tohoto setkání Státní bezpečnost vykonstruovala „záškodnické spiknutí proti republice“. Skupina obžalovaných byla vytvořena uměle a podle požadavku KSČ v ní byli zastoupeni reprezentanti jejích odpůrců – vedle představitelů uvedených politických stran např. také bývalý komunist (kritik tzv. moskevských

procesů) nebo bývalý podnikatel. Za účastníky spiknutí byli označeni lidé, z nichž někteří se vůbec neznali a poprvé se potkali až u soudu.

V době přípravy procesu se nejprve hovořilo o tom, že to bude proces s „direktoriem českého odboje“. Jeho hlavou měl být národní socialista Josef Nestával, který byl pověřen vedením národně socialistické strany v ilegality. Na jaře 1950 však bylo z ne zcela jasných důvodů rozhodnuto, že hlavní obžalovanou „direktoria“ – nyní přejmenovaného na „vedení záškodnického spiknutí“ – bude Milada Horáková. Snad proto, že byla mnohem známější než Josef Nestával. Proces měl zastrašit i šokovat a jeho strůjci věděli, že efekt bude mnohem silnější, když hlavní obžalovanou bude žena, navíc bývalá poslankyně a významná členka Ženské národní rady s velkým renomé doma i v zahraničí.

3. Kdo stál za přípravou procesu?

Proces byl připraven na přání vrcholných představitelů komunistického režimu a měl se stát varovným signálem pro všechny odpůrce komunistů, ať již skutečné, či domnělé. Obvinění vykonstruovala Státní bezpečnost za pomoci sovětských poradců. Velkou roli v procesu sehrálo ministerstvo spravedlnosti, především náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos. O rozsudcích bylo rozhodnuto ještě před zahájením procesu, během něhož byly zcela popřeny principy právního státu, nezávislosti justice a humanity. Rozhodovala o nich bezpečnostní komise ÚV KSČ, jejímž členem byl i prezident republiky Klement Gottwald. Ten se o proces velmi zajímal, dle svědectví pamětníků mu byl zajištěn přímý odposlech dění v pankrácké soudní síni, takže ač byl vzdálen několik kilometrů, mohl celý proces sledovat. Gottwald také nakonec rozhodoval, zda rozsudky, které vynesl soud, budou vykonány – odsouzeným k trestu smrti mohl rozsudky zmírnit milostí, což však neučinil.

4. Jakým způsobem Milada Horáková zemřela a kde je pohřbena?

Milada Horáková po rozsudku odmítla požádat o milost, žádost za ni podali její otec Čeněk Král a dcera Jana. Večer 26. června předseda senátu Státního soudu Karel Trudák oznámil, že prezident republiky Klement Gottwald milost neudělil a že poprava bude následující den vykonána.

Před popravou mohla Milada Horáková vyjádřit svá **poslední přání**. Chtěla se rozloučit s dcerou Janou, sestrou Věrou Tůmovou a švagrem Josefem Tůmou (rozloučení s otcem nepožadovala, neboť byl již velice starý a nemocný a obávala se, že by pro něj toto setkání bylo velmi traumatizující). Dále chtěla, aby byly předány dopisy na rozloučenou, které napsala členům rodiny a několika dalším blízkým, a aby byly dceři Janě vydány osobní korespondence a památky na prezidenta Edvarda Beneše, které měly pro M. Horákovou velkou hodnotu (veškerý majetek jí byl zkonfiskován). K dalším přáním patřilo zemřít s fotografií svého muže, moci se setkat s knězem českobratrské církve evangelické a dostat povolený utišující lék. Nakonec požádala o informaci, co se stalo s jejím mužem, protože nevěděla, zda zemřel, nebo uprchl. Z přání byla **splněna jen některá**. O jejím muži jí nebyly podány žádné informace. Kněz, ke kterému docházela a do jehož farnosti patřila, k ní přijít nesměl a dostala přiděleného jiného. Jedenáct dopisů, které napsala před popravou, bylo předáno až v lednu 1990 (od té doby byly několikrát publikovány). S rodinou se setkala večer před popravou, ale svou dceru nemohla na rozloučenou ani obejmout.

Poprava Milady Horákové oběšením byla vykonána **27. června 1950** v brzkých ranních hodinách v pankrácké věznici v Praze. Šibenice stály na vězeňském dvoře, poblíž vězeňské nemocnice, kde je nyní umístěn symbolický kříž. Odsouzení byli popraveni v tomto pořadí: Závěš Kalandra, Oldřich Pecl, Jan Buchal a jako poslední Milada Horáková. Její tělo bylo zpopelněno ve strašnickém krematoriu 1. července 1950 v ranních hodinách. **Zpopelnění proběhlo utajeně**, rodina nemohla být na pohřbu přítomna a urna jí nebyla vydána. Dodnes **není zcela objasněno, kde byl popel uložen**. Podle jedné verze jej tajně pohřbil ředitel strašnického krematoria a jeho pomocník do hromadného hrobu poblíž měděné mísy s tzv. řeckým ohněm na hřbitově u krematoria. Tam je nyní umístěna náhrobní deska se jménem Milady Horákové. **Symbolický hrob** Milady Horákové byl v roce 2000 vytvořen na Vyšehradě.

5. Jaký byl osud dalších členů rodiny Milady Horákové?

Dceři Milady Horákové Janě bylo v době popravky matky šestnáct let. Po procesu nemusela do dětského domova, jako se to stalo v případě některých dětí poli-

tických vězňů, ale žila v rodině své tety Věry Tůmové. Pětkrát se hlásila na medicínu, což bylo i přání matky, ale nikdy nebyla přijata. Po mnoha peripetiích se stala zubní techničkou. Svého otce viděla znovu až po sedmnácti letech, když v roce 1966 dostala povolení navštívit ho v USA. Vrátila se do Československa, **žádala o vystěhování do USA** a v roce 1968 se za otcem odstěhovala. V exilu pracovala také jako zubní technička a provdala se za Čecha Karla Kánského, profesora ekonomie na univerzitě v Pittsburghu. Jana Horáková-Kánská dnes (duben 2012) žije s manželem ve Washingtonu, má dvě děti a tři vnučky, přičemž nejmladší dostala jméno Milada.

Manželovi Milady Horákové, zemědělskému inženýrovi a doktorovi technických věd **Bohuslavu Horákovi**, se podařilo v den zatčení jeho ženy, 27. září 1949, uprchnout. Že žije a je v exilu, naznačila tajně Miladě Horákové její sestra Věra při poslední návštěvě před popravou. Bohuslav Horák se nejprve skrýval u přátel v Praze, později mu další přátelé pomohli dostat se za hranice. Ty přešel tajně v přestrojení za dřevorubce 1. prosince 1949. Dostal se do uprchlického tábora pro Čechoslováky nedaleko Norimberka. Tam také poslouchal přenosy z procesu, které vysílal rozhlas. V roce 1954 dostal povolení **odejít do USA**, kde se zapojil do činnosti krajanského hnutí a působil v Radě svobodného Československa. Již se neoženil, zemřel v roce 1976. Jeho pozůstalost (paměti a fotografie) předala jeho dcera Národnímu archivu v Praze.

Sestra Milady Horákové, Věra Tůmová, byla o čtrnáct let mladší než Milada. Mezi sestrami byl velmi silný vztah i proto, že jejich další dva sourozenci zemřeli v mladém věku. Věra byla učitelkou, ale svoji profesi nemohla po komunistickém převratu vykonávat. Těsně po procesu pracovala jako prodáváčka, pak se jí narodila dcera. O tom, že Věra čeká dítě, se Milada Horáková dozvěděla při poslední návštěvě před popravou a bylo jí to velkou posilou, protože věřila, že jeden život – ten její – skončí, a jiný, nový začne. Až do důchodu pak Věra Tůmová **pracovala jako uklízečka**. Zemřela v roce 1996.

Celá rodina byla řadu let po procesu sledována Státní bezpečností.

6. Jaký názor měli občané ČSR na proces a výsledný rozsudek?

Proces provázela mohutná **propagandistická kampaň**, kterou organizoval Ústřední výbor KSČ. Noviny

věnovaly procesu denně několik stran, rozhlas vysílal reportáže ze soudní síně. Vládnoucí režim se snažil vyvolat doslova pogromistickou náladu, davovou hysterii, kdy pracující lid bude projevovat rozhořčení nad činy „zrádců a vyvrhelů národa“, dávat najevo nejhlubší opovržení nad nimi a žádat pro ně co nepřísnejší tresty. „Vůle lidu“ měla být vyjádřena především ve „spontánně“ přijímaných **rezolucích**. Podle instrukcí ÚV KSČ byla po celé zemi svolávána veřejná shromáždění, na kterých se hlasovalo o rezolucích žádajících přísný, často výslovně absolutní trest pro souzené. Rezoluce dostaly za úkol podepisovat a zasílat Státnímu soudu nejen pracovní kolektivy, ale i společenské organizace. Propagandistická kampaň se nevyhnula ani nejmenším – psaly je i školní a pionýrské kolektivy. Celkově jich přišlo **více než šest tisíc**. Značný počet lidí je podepsal nikoliv z přesvědčení, ale ze strachu, protože ty, kteří hlasovali proti a odmítli podepsat, čekaly problémy v práci – ať už propuštění nebo přeřazení na podřadnou práci či jiná perzekuce.

V hlášeních o veřejném mínění, která podávaly Ústřednímu výboru okresní a krajské sekretariáty KSČ, se píše, že někteří občané jsou toho mínění, že obžalovaní nevypovídají svobodně a proces je jen divadlo. Po vynesení rozsudku jsou v nich zaznamenány projevy nesouhlasu s výší trestů, především s tím, že by měla být popravena žena. Nicméně propagandistická kampaň byla natolik silná, že vykonstruovaným **obviněním uvěřil velký počet občanů** ze všech vrstev společnosti. Našlo se ale i několik stařeckých lidí, kteří nejenže rezoluci nepodepsali, ale dokonce napsali osobní dopis prezidentu Klementu Gottwaldovi a žádali ho o udělení milosti pro odsouzené k smrti. Všechny autory těchto dopisů začala okamžitě sledovat Státní bezpečnost.

7. Byl někdo z těch, kdo se na procesu podíleli, později potrestán?

První krok k revizi procesu a rehabilitaci odsouzených byl učiněn v roce **1968**, kdy byl **zrušen rozsudek z roku 1950**. S nástupem tzv. normalizace však bylo šetření případu politicky ovlivňováno a nakonec byla jeho revize zastavena. **K plné rehabilitaci odsouzených došlo až v roce 1990**. Soud konstatoval, že je nepochybné, že všichni obvinění byli protiprávně odsouzeni za činy, které byly v souladu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody, zaručené ústavou a vyjádře-

né v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách, a že šlo o **likvidaci odpůrců totalitní diktatury** tehdy vládnoucího režimu.

Z těch, kteří se na procesu podíleli, jich většina v té době již nežila. Bylo **zahájeno trestní stíhání** Milana Moučky, vedoucího skupiny vyšetřovatelů StB, kteří za použití nelidských fyzických a psychických metod (sami se označovali jako „bicí skupina“) vyslychali Miladu Horákovou a další obviněné v ruzyňské věznici. Jeho případ se však k soudu ani nedostal, jelikož bylo konstatováno, že činy jsou již promlčeny.

K soudu se dostal v roce 2007 pouze **případ tehdejší prokurátorky Ludmily Brožové**, která byla obviněna ze spoluúčasti na justiční vraždě čtyř odsouzených v procesu s Miladou Horákovou. Z předložených archivních dokumentů vyplynulo, že o rozsudcích bylo rozhodnuto ještě před zahájením soudního procesu na poradách, kterých se účastnila. Byla shledána vinnou a po zdlouhavém soudním procesu dne 2. září 2008 odsouzena k osmi letům odnětí svobody nepodmíněně, což je pod dolní hranicí trestní sazby, kterou umožňuje současný trestní řád. V jejím případě totiž byla využita právní úprava z dob Rakouska-Uherska, která připouštěla nižší trestní sazbu. Předseda senátu Petr Braun připustil, že Brožová ze zdravotních důvodů možná k výkonu trestu nenastoupí. Zdůraznil však důležitost samotného odsouzení jako takového i v kontextu morálního odsouzení zločinů komunismu. 19. března 2009 Ludmila Brožová-Polednová nastoupila k výkonu trestu do věznice ve Světlé nad Sázavou. 21. prosince 2010 jí prezident Václav Klaus udělil milost s přihlédnutím k jejímu vysokému věku a k tomu, že si část trestu již odpykala.

8. Dochovaly se do dnešní doby autentické záznamy zachycující průběh procesu?

Okamžitě po skončení procesu v červnu 1950 byla vydána publikace *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Horáková a spoléčníci* – dnes stručně označovaná jako tzv. „**Šedá kniha**“ (podle barvy obálky). Měla vzbudit zdání, že jde o doslovný přepis celého soudního líčení, ale jak bylo nedávno na základě **porovnání stenozáznamů, filmových záznamů a rozhlasových nahrávek** zjištěno, je v ní mnoho výroků, které u soudu zazněly, pozměněno či zcela vypuštěno (tam, kde se obžalovaní ve svých výpovědích odchýlili od předem připraveného scénáře procesu). Knihu vydalo ministerstvo spravedlnosti v nákladu 140 tisíc výtisků.

Dalším zdrojem informací o procesu s Dr. Horákovou je unikátní dokumentární série *Proces H* (10 × 52 min.), která vypráví o přípravě, průběhu a aktérech komunisty inscenovaného „Procesu s vedením záškodnického spiknutí proti republice se skupinou Dr. Milady Horákové“ z roku 1950. Tyto archivní záznamy jsou dostupné na webu České televize.

Odpovědi vypracovali:

Politické procesy – Tomáš Bursík, Archiv bezpečnostních složek

Milada Horáková – Pavlína Kourová, Pedagogická fakulta UK

Odkazy:

Archiv bezpečnostních složek

www.abscr.cz

Klub Dr. Milady Horákové

www.miladahorakova.cz

Konfederace politických vězňů

www.kpv-cr.cz

Paměť národa

www.pametnaroda.cz

Politici vězňů

www.politictivezni.cz

Svaz vojenských technických praporů, Vojenské tábory nucených prací

www.svazptp.cz

Ústav pro studium totalitních režimů

www.ustrcr.cz

Doporučená literatura:

DVOŘÁKOVÁ, Z.; DOLEŽAL, J.: *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě. Klub Milady Horákové a nakladatelství Eva – Milan Nevole, Praha 2001.*

FORMÁNKOVÁ, P.: „Vypořádali jsme se s Horákovou, vypořádáme se i s americkým broukem!“ *Kampaň provázející proces s JUDr. Miladou Horákovou. In: Paměť a dějiny, roč. I, č. 1, 2007, s. 20–41.*

GEBAUER F.; KAPLAN, K.; KOUDELKA, F.; VYHNÁLEK, R.: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 12. ÚSD, Praha 1993.*

HEJL, V.: *Zpráva o organizovaném násilí. Univerzum, Praha 1990. Dopisy Milady Horákové, Pankrác 24. 6.–27. 6. 1950. Úvodní slovo a závěrečné poznámky Zdeněk Urbánek. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1990.*

IVANOV, M.: *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové. Nakladatelství XYZ, Praha 2008.*

KAPLAN, K.: *Moje matka Milada Horáková. Rozhovor Aleny Plavcové s Janou Kánskou, dcerou Milady Horákové. In: Pátek Lidových novin, 26. 5. 2007.*

KAPLAN, K.: *Kořeny československé reformy 1968 I., II. Doplněk, Brno 2000, 2002.*

KAPLAN, K.; PALEČEK, P.: *Komunistický režim a politické procesy v Československu. Barrister & Principal, Brno 2001.*

NAVARA, L.: *Smutný útěk smutného muže. In: Příběhy železné opony 2. Host, Brno 2006, s. 80–98.*

RAMBOUSEK, O.: *Paměti lichoběžníka. Primus, Praha 1999.*